

“GİBİ”NİN MÜTEREDDİTLİĞİ ÜZERİNE Amazon Savaşçı Kadınlar Örneği

Hülya ALTUNYA*

“Amazonlar gelmişti hani, erkek gibi, işte o gün”¹

Homeros

ÖZET

Mitos ve tarihsel gerçeklik arasındaki alan üzerinde duran Amazonlar, Antikçağ Yunan toplumlarının zihnindeki savaşçı kadın imajını temsil etmektedirler. Daha önce savaşçı kadınlarla karşılaşmayan Yunanlılar, Amazonlarla bir savaş yapmak zorunda kaldıklarında, onlarla ilgili olarak kendi kültür ve dillerindeki boşluğu “erkekler gibi savaşan kadınlar” şeklinde ifade etmektedirler. Bu ifade, bir taraftan Amazonların varlığının kabul edildiği anlamına gelirken, diğer taraftan onların erkekler kadar iyi savaşçı olamayacaklarını göstermesi bakımından “gibi” edatıyla kararverilemez bir duruma işaret etmektedir. Burada “gibi” edatı, iki farklı şey arasındaki benzerliği gösterse bile, aynı zamanda kendisiyle karşılaştırılma yapılan varlığın birliğini/tekliğini ilan etmektedir. Böylece iyi savaşçı olma niteliği erkeğe temlik edilmekte, buna karşılık kadının ise erkeklere sadece benzeyebileceği iması yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gibi, Mitos, Amazonlar, Kararverilemezlik, Otorite

* Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kelam Bilim Dalı, altunya@ilahiyat.sdu.edu.tr.

¹ Homer, *The Iliad*, trans. E.V. Rieu, Penguin Boks, Britain, Book: III, 1954, s. 69.

ON THE INDECISIVENESS OF “LIKE”

Instance of Female Amazon Warriors

ABSTRACT

The Amazons, who are standing on the line between mythos and historical fact, represent the image of female warriors in the minds of ancient Greek societies. When the ancient Greeks, who were not faced with female warriors before, had to carry on a battle with the Amazons, they expressed their cultural and linguistic void concerning them as follows: “*And by way of a third task, he killed the Amazons who go to war like men*”. In this sentence, existence of the Amazons is accepted on the one hand, while an indication that ‘they cannot be as good warriors as men’ is put forward in the indecisiveness of “like” on the other. Here, even if the proposition “like” seems to express the similarity between two different things; yet it declares the uniqueness/oneness of the being who is compared to. Therefore, the quality of being good warrior is attributed to man as his possession, while it is indicated that woman can only be like man.

Key Words: Like, Mythos, Amazons, Indecisiveness, Authority

Farklı nesnelere arasındaki ortak ya da yakın özellikleri ifade etmek üzere kullanılan benzetme edatları, esasında toplumların kültüründe ve dilindeki boşlukları göstermektedir. Bu dilsel boşlukların yeni kelimeler türetilerek kapatılması mümkün olmakla birlikte benzerlikleri dile getiren ifadelerin kullanımı ile de yetinilebilmektedir. Benzerliklerden hareketle oluşturulan yeni ifade tarzları ise çeşitli dil ve anlama problemlerini içinde barındırmaktadır. Bu benzetme edatlarından biri olan “gibi”, kimi zaman şeyler arasındaki yakınlığı, zihnin bir tasarımı olarak dile getirirken kimi zaman da zihnin, birbirine zıt gördüğü veya görmek istediği şeylerdeki ayniyeti silme kastıyla dikkatleri benzerliğe çekmektedir. “Tıpkı onun gibi” denildiğinde onun, gerçekte o olmadığı ancak ona benzer olduğu ifade edilirken hem o şeyin tekliği/biricikliği/yegâneliği/eşinin olmadığı kabulü ilan edilmekte hem de diğerinin biricik olana sadece benzeyebileceğini düşündürmektedir. Yine “tıpkı onun gibi” denildiğinde, ifade edilen özellik adeta o şeyin sahipliğine terk edilmektedir. Daha açıkçası o şey artık bahsedilen özelliği kendine temellük edebilmektedir. İşte bu temellük hadisesi işkillenilmesi gereken bir durum olarak görünmektedir. Acaba dildeki boşluktan kaynaklanan bu ifadelerin tercih edilmesi, yeni kelimeler türetilme imkanı mevcut olmasına rağmen, sadece farklı durumu kolayca dillendirme hadisesi midir? Yoksa oluşan ya da karşılaşılan ve tuhaf görünen yeni durumu kabullenememekten ötürü bir takım temel sayılan şeylere dilde rezerv konulması mıdır?

tutulması cinsiyet ayırımının bir başka göstergesidir.⁵ Böylesi bir ayırımın yaşandığı ve savaşmanın erkeğin tekelinde olduğu Yunan toplumunda Amazonlar, şaşkırtan ve tuhaf karşılanan varlıklarıyla, görünürdeki düalist anlayışı bozan ve yeniden üzerinde düşünülmesini gerektiren bir durum arz etmektedirler.

Öyle görünüyor ki Amazonların savaşçı kadınlar olarak yaşadıkları dönemde garipsendiklerinin en açık işareti; onlara verilen adda gizlidir. Zira Homeros mitosta, savaşan bu kadınlardan Yunanca'da "memesiz" anlamına gelen "A-mazon" adını kullanarak söz etmektedir. Mitosa göre Amazonlar, yayı göğüslerine rahatça dayayarak iyi ok atabilmek amacıyla sağ memelerini keserek çıkartmakta ya da dağlamaktadırlar.⁶ Buna karşılık Heredot'a (yaklaşık M.Ö. 490-425) göre, İskit (Skyth) dilinde Oiorpata yani Yunanca karşılığı "erkek/oior, öldürenler/pata" anlamına gelen Amazonlar, İskitlerle savaşan kadın savaşçılardır.⁷ Amazon kelimesinin anlamını gösteren her iki ifade de, daha başlangıçta bu kadınlara karşı takınılan olumsuz tavrın işaretidir. Aslında Homeros'un kabul ettiği anlamda yani a-mazon/memesiz kelimesi, "a" olumsuz ön eki ile sadece kadınların göğüslerinden birinin bulunmamasını değil, diğer kadınlardan ve toplumdan farklılaşarak ayrıldıklarını da ima etmektedir. Belki de Amazon kelimesindeki "a" ön eki, erkek zihninin savaşabilme açısından kendisine benzeyen kadını "dışsallaştırması" ya da "ötekileştirme" anlamına gelmektedir. Böylece erkek, kendi gücüne, iktidarına ve otoritesine rakip gördüğü kadını ötekileştirme eğilimindedir. Daha açık bir ifadeyle "a" ön eki, bilhassa savaşma hususunda erkeğe benzeyen ve denk olan kadının erkek tarafından dışsallaştırılmasını ve tehdit olarak algılanışını göstermektedir.

⁵ Giambattista Vico, *Yeni Bilim*, Çeviren: Sema Önal, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2007, s. 312.

⁶ Savaşçı kadınları ifade etmek üzere Ermenice'de, "moon-women" yani "ay kadın", Amazon adı karşılığında kullanılmaktadır. Bir başka kaynaktan ise Karadeniz'de yaşamış İskitlerin muharip kadınlarına "Amazonlar" denildiği ile ilgili bilgiler mevcuttur. Antikçağ kaynaklarında Terme Çayı kenarında şehir kurdukları ve burada yaşadıkları anlatılan Amazon kadınlarının M.Ö. XX. Yüzyıl ile XII. Yüzyıllar arasında varlıklarını sürdürmüş olmaları çok muhtemeldir. Amazonların nerede şehir kurup yaşadıklarına dair farklı yer isimleri nakledilmektedir. Bunlar arasında adı geçen yerler; Anadolu, Libya, Bulgaristan, Yunanistan, Ermenistan ve Rusya'dır. Bu isimler içinde mitoloji, tarih ve coğrafya kitaplarında en çok adı geçen yer; Anadolu'da Terme kentidir. Geniş bilgi için bakınız. Şemsettin Günaltay, *Tarih I*, Maarif Matbaası, Ankara 1941, s. 45; Robert Graves, *The Greek Myths*, Penguin Books, Cilt: I, I. Baskı, Edinburgh, 1955, 355; William Hansen, *Classical Mythology, A Guide to the Mythical World of the Greeks and Romans*, Oxford University Press, USA 2004, s. 168; Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, VIII. Baskı, İstanbul 1999, s. 32.

⁷ Herodotos, *Herodot Tarihi*, Çeviren: Müntekim Ökmen, IV. Bölüm, Türkiye İş Bankası Yayınları, I. Baskı, İstanbul 2002, s. 230.

Diğer taraftan “Amazon” adı; sadece savaşçı kadınların varlığını belirli kılan bir ad olmaktan öte, erkeğin kendisi gibi savaşan kadını, dilde, kendi dışına ayırdığı, sürgün ettiği ve ihraç ettiği alana gönderimde bulunmaktadır. Zaten mitostan nakledildiğine göre Amazonların yaşadığı yer, Antikçağ Yunanlılarının bildiği en son coğrafi noktadır. Yani Amazonlar, yerkürede bilinen en uç noktaya konumlandırılmakla, erkeğin, savaşçı kadınları kendi dünyasına yakın görmediğini ifade etmektedir. Bu durumda erkeğin, savaşan kadınların burada-şimdi var olmalarına ya da aynı toplum içinde hazır bulunmalarına onay vermediği söylenebilir. Öyleyse Amazon adındaki “a” öneki, erkeğin, savaşan kadının varlığını inkara götürmese de, burada-şimdi hazır bulunmasına karşı oluşunu göstermektedir. Ancak mitosun en güçlü savaşçıların Amazonlarla muharebelerde bulunmaları, kendilerinin daha güçlü olduğunu ispatlayabilmek amacıyla her fırsatta savaşa girişmeleri, onların, uzakta var olan savaşan kadının varlığına karşı kayıtsız kalamadıkları anlamını da vermektedir. Amazonlar, Nietzsche’nin hakikat metaforundaki ifadesiyle, sahip olunamayan uzaktaki kadını temsil etmekle adeta uzakta var olan, etrafında dolaşılacak ve kendisi için mücadele edilen ancak elde edilemeyen hakikat gibidirler.⁸ Kuşkusuz uzakta olan bu hakikatin, metinlerde kendini ifade etmemesi ya da doğrudan kendi sözlerine rastlanılmaması hadiselerin merkezinde değil de, gerektiğinde yönelinilen ötelerdeki gerçeklik oluşundandır. Bilhassa bu hakikatin varlığına, önemli gözükken olaylarda veya gücün denenmesi ve üstünlüğün ilan edilmesinde ihtiyaç duyulmaktadır.

Yine Yunan düşüncesinde savaşın bütünlüyle erkeğin etkinlik alanında oluşunu Amazonların köken mitosunda da tespit etme imkanı mevcuttur. Zira Amazonların babası savaş tanrısı Ares, kızlarına iyi savaşma becerisini vermekle, erkeğe ait bir gücün kadınlara geçmesini sağlamaktadır. Gerçekten iyi savaşan Amazonlar, uyum perisi Harmonia’nın (veya Aphrodite) ve savaş tanrısı Ares’in kızları olarak Homeros’un ifadesiyle “erkekler gibi” savaşmaktadırlar.⁹ Ne var ki Yunan mitolojisinde Ares’in, hor görülüş, sevimsiz, kaba kuvvetin simgesi bir tanrı oluşu, Amazon kadınlarının kökeni hakkında olumsuz ilk titreşimleri vermektedir. Öyle ki baş belası, azgın, çılgın, deli olarak nitelenen Ares’i, babası Zeus bile sevmemekte ve onu Olympos’tan kovmaktadır.¹⁰ Daha açık bir ifadeyle

⁸ Jacques Derrida, *Mahmuzlar, Nietzsche’nin Üslupları*, Çeviren Mehmet Baştürk, Babil Yayınları, İstanbul 2002, ss. 37-39.

⁹ Homeros: “*I was their ally and I bivouacked with them that time the Amazons, who fight like men, came up to the attack.*” Homer, *The Iliad*, Book, Book: III, 1954, s. 69.

¹⁰ Homeros, Zeus’un, oğlu Ares’ten nefret ettiğini şu dizelerde ifade etmektedir: “*Böyle ağlaşıp durma dizimin dibinde, dönekt/Olympos’ta oturan tanrılar arasında/Benim öğrendiğim tanrısın sen,/Hep hurgür, kavga, savaş işin gücün,/Ele avuca sığmaz huysuzluğun, biliyorum,/Anadan gelme sana, Hera’dan/Ben de ona zorla dinletirim sözümü.*” Homer, *The Iliad*, V, 116; Türkçe çeviri, Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, ss. 50-51.

söylenecek olursa, Amazonların savaşçı yönleri her daim erkeklere atıfla ifade edilmekle, esasında savaşmanın erkeğe ait olduğu vurgusu yapılmaktadır. Bu düşüncüyü doğrular bir biçimde Homeros, “*Amazonlar gelmişti, erkek gibi savaşan,*”¹¹ derken aslında Amazonların, iyi savaşmakta beceri ve güç açısından hem erkeğe benzediğini hem de rakip olduğunu ifade etmektedir. Açıkçası savaşmanın erkeğin rezervinde olan bir üstünlük gibi görülmesi, kadının, “gibi” edatının ifade ettiği üzere bu konuda ancak erkeğe benzeyebileceğini düşündürmektedir. Yoksa savaşma, kadının kendi doğasından kaynaklanan bir iş olamaz. Belki de Ares’in, bu derece olumsuz vasıflarla anılması, savaşma gücünü kızları Amazonlara doğal yollarla vermesindedir. Bu yüzden Ares, nasıl Olympos’tan kovulmuşsa, kızları da Yunan toplumundan uzakta kendi başlarına homososyal bir toplum tesis ederek yalnız bir hayat sürdürmüşler olsa gerektir.

Buna karşılık Amazonların uyum perisi Harmonia ya da Afrodit’in kızları oluşu, Yunan düşüncesinde, kadında bulunması beklenen vasıfları ima etmektedir. Harmonia, parlaklık, ışıltı ve güzelliği simgeleyen tanrıça olarak tanrıların ve insanların yüreklerine neşe ve sevinç serpmektedir. Aynı zamanda bu tanrıçalar her çeşit sanat işini esinlemekte ve korumaktadırlar.¹² Amazonların, uyum perisinin kızları oluşu ile kadından beklenen özelliğin “uyum” oluşunun bir araya gelişi herhalde bir tesadüf değildir. Burada erkek bilincinin kadında aradığı birincil vasfın; “uyum” olduğu ve bunun kadından kadına aktarımının beklentisini taşıdığı anlaşılmaktadır. Zira Amazonların anne tarafından aldıkları uyumun yanı sıra hem neşe ve sevincin hem de sanatın kaynağı olmaları aslında Yunan toplumunda kadında savaşçılığın değil, sanatın öne çıkması gerektiğini düşündürmektedir. Açıkçası Amazonlar, erkek mesleği kabul edilen savaş ile kadın duyarlılığını ve ince zevkini sergileyen sanat gibi birbirine zıt iki gerçekliği bünyelerinde taşımaktadırlar. Bu durum savaşın, mutlak olarak erkek rezervinde tutulamayacağını göstermesine karşın, kadının da her ne kadar erkek *gibi* savaşsa da asıl tabiatının sanata yatkın olduğunu ifade etmektedir.

Savaşmanın erkeklere hasredilmesinin en açık nedeni; erkeğin güçlü bir tabiata sahip olduğu düşüncesidir. Güçlü bir tabiatı olan kişi ise Nietzsche’nin düşüncesinde, düşman olabilme ve saldırma içgüdüsüne sahiptir. Yine ona göre kadın yetersizliğinden dolayı öç ve hınç duyguları ile hareket eder.¹³ Buna göre savaşma kişide yaratılıştan var olan ve saldırma içgüdüsüyle bağlantılı olarak erkeğin güçlü tabiatından kaynaklanan bir durumdur. Nitekim Kant da, kadın ve erkek arasında yaratılıştan cinsiyet farklılığı bulunduğu ve kadının daha zayıf

¹¹ Homeros: “*The Amazons who go to war like men*” Homer, *The Iliad*, Book, VI, s. 122.

¹² Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, s. 171.

¹³ Friedrich Nietzsche, *Ecce Homo*, Çeviren: İsmet Zeki Eyüboğlu, Say Yayınları, I. Baskı, İstanbul 2003, s. 22.

tabiata sahip olduğu görüşündedir. Hatta ona göre kadının güç bakımından zayıf olmasının nedeni, türün korunmasını ve devamını sağlamak içindir. Bu durumu doğanın hünerini göstermesi ve daha az iş yapacak makinenin daha iyi tasarlanması olarak yorumlayan Kant, “ahenkli ve çözülmöz” bir birliğin her bakımdan “eşit” olanlar arasında mümkün olamayacağı iddiası ile temellendirmektedir. Dolayısıyla Kant’a göre erkeğin fizik bakımından üstünlüğü, cesaret üstünlüğünü getirirken, kadının ise fiziksel zayıflığı, korkaklık olarak tezahür etmektedir.¹⁴ Ancak eril bir güç kabul edilen savaşmanın, Amazonların dişil varlığındaki tezahürünü sadece erile öykünme olarak anlamlandırma çeşitli eksik ve yanlış kanaatlere sebebiyet verebilir. Daha açık bir deyişle fiziksel güç bakımından erkeğe oranla daha zayıf olan kadının, erkeğin gücüne benzer şekilde savaşabilmesi, eril/dişil ayrımının ya da bunun gibi birbirine zıt görünen şeylerde aslında kesin hükme ulaşmanın yanıltıcı olabileceğini göstermektedir. Yani doğru/yanlış, güzel/çirkin ve iyi/kötü gibi ilk bakışta zıt gözükken kavramlar, özlerinde birbirlerine yakınlık taşıyabilmekte ve aynı zamanda zıddının hususiyetini potansiyel olarak kendi içinde muhafaza edebilmektedir. O halde zıt görünen şeylerde bile mutlak bir zıtlıktan söz etmek yerine her zaman için kendi özünde zıddını barındırdığı ve onu var etme potansiyeline sahip olduğu söylenebilir. Kuşkusuz Amazonlar, kadın varlığına zıt bir durum kabul edilen savaşma becerisini göstermekle potansiyellerinde bulunan bir gücü, tüm kanaatleri yanlışlayarak ilan etmektedirler. Böylece hem zıt kabul edilen şeylerin aslında kendi zıddını içinde taşıdığı hem de bunlar arasında belirlenemez alanların olabileceği ihtimalini düşündürmektedir.

İşte şeyler arasındaki bu “belirlenemez alan” dış görünüşte ince bir çizgi şeklinde belirse de, bu ince çizginin derinliklerine daldıkça bir uçuruma yuvarlanma riski ile karşılaşılmaktadır. Sanki “gibi” edatında ifade edilen aynı/tıpkı/eşi anlamı, şeyin neredeyse o olduğu imajını uyandırırken, “gibi”nin anlamı didiklenerek ayrıştırıldıkça ya dipsiz bir kuyuya yuvarlanıldığı ya da aşılabilir bir uçurumun oluştuğu görülmektedir. Adeta iki zıt şeyin arası sonsuza değin, bir daha kapanamayacak biçimde açılmaktadır. Bu yeni durum “erkek gibi savaşan kadın” ifadesini tekrar düşünmeye mecbur bırakmaktadır. Yani güç bakımından erkekle eşit olmayan kadının ancak erkek gibi savaşabilmesi, hiçbir zaman ona denk olamayacağı ve bu savaşı kazanmasının da imkansızlığı imasını yapmaktadır. Bu durumu Platon’un devletinde yapılan iş taksiminde daha rahat görebilmek mümkündür. Platon devletinin güvenliğini sağlama görevini verdiği iyi yaratılışlı ve eğitilmiş bekçilerin erkeklerden olduğu kadar, kadınlar arasından da seçilmesini tavsiye etmektedir. Ne var ki Platon’un karşılaştığı ilk problem; kadın ve erkek arasındaki yaratılış farklılığı olmaktadır. Daha açık bir ifadeyle Platon, hem devleti

¹⁴ Aliye Kovanlıkaya, “Kant’a Göre Cinsiyet Farklılığı”, *Cinsiyetli Olmak Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar İçinde*, der. Zeynep Direk, YKY, I. Baskı, İstanbul 2007, s. 13.

kurarken herkese kendi yaratılışına uygun iş gördürmeyi teklif etmekte hem de inkar edemediği büyük yaratılış farklılığı uçurumu ile yüzyüze gelmektedir. Yine kendisinin ifadesiyle “saçmalığa ve çelişmeye” düşmeksizin işin içinden çıkmanın yolu, kadın ve erkek arasında sanat icrası açısından yaratılış farklılığı olmadığını söylemekten geçmektedir. Yani iyi savaşma becerisinde bile, kadın ve erkeğin sanata yatkınlık bakımından aralarında hiçbir farklılık olamaz. Dolayısıyla Platon kadın ve erkeğin iyi savaşmayı gerektiren bekçilik görevini birlikte yapabileceklerini ifade ederken şu sonuca ulaşmaktadır:

“Devletin yönetiminde kadının kadın olduğu için, erkeğin de erkek olduğu için daha iyi yapacağı iş yoktur. Yaratılıştan her iki cinsten de aynı güçler vardır. Kadının da erkek gibi bütün işleri görebilir. Ne var ki, kadın hiçbir işte erkek kadar olamaz.”¹⁵

İşte bu noktada Platon hem kadının ve erkeğin eğitilirse aynı işleri yapabileceklerini kabul etmekte hem de yaratılış farklılığından dolayı kadının erkeğe denk olamayacağını söylemekten geri kalmamaktadır. Bu durum “kadar” kıyas kelimesi ile açıklanarak erkeğin kadın karşısındaki üstünlüğü ilan edilmektedir. Öyle ki Platon’un, hem kadın ve erkeğin “aynı” işleri yapabileceklerinden söz etmekte hem de son anda kadının erkekle “aynı” olamayacağını ifade etmekle, “karar verilemezlik” noktasına ulaştığı anlaşılmaktadır. Burada şu soruya cevap arayabiliriz: Acaba kadın ve erkeğin aynı şekilde bir işi yapabilmesi mümkün değil midir? Eğer sorumuza olumlu cevap verilecek olursa, bu defa da kadın ve erkeğin iş yapımında “aynı” olabilmesi için hangi şartların oluşması gerektiği sorulabilir.

Bu soruların cevabını yine Amazon mitosunda bulma imkanına sahibiz. Kısaca anlatılacak olursa; Anadolu’da pek çok halkın katılımıyla gerçekleşen ve yıllarca süren Truva savaşında, Atinalılar, Truvalıları mağlup etmek üzeredirler. Akhilleus, Truva’nın prensi Hektor’u savaşta yenerek öldürmüştü ve onun cesedini arabasının arkasında sürmüştü. Truva’lılara bu şekilde zulmedilmesine üzülen Amazonlar, kraliçeleri Penthesilea komutasında, Terme’den Çanakkale boğazına gelmişler ve savaşta, Truva’lıların yanında yer alarak yenilmek üzere oldukları bir anda savaşın yönünü değiştirmişlerdir. Bu savaşta üzerinde zırhı bulunan Amazon kraliçesi Penthesilea ile savaşçı Akhilleus arasında unutulamayacak ikili bir muharebe gerçekleşmiştir. Penthesilea’yı öldüren Akhilleus, uzun mücadele sonunda mağlup ettiği düşmanının kadın olduğunu görünce hayret içerisinde kalmakta ve uyuyan Artemis’e benzeyen kraliçenin güzelliğinden etkilenerek âşık olmaktadır. Bunun üzerine Akhilleus, yaptığına pişman olarak Penthesilea’nın

¹⁵ Platon, *Devlet*, Çeviren: Sebahattin Eyüboğlu-M. Ali Cimboz, İş Bankası Yayınları, III. Baskı, İstanbul, 2001, (455-e), s. 131.

önünde dini bir saygıyla eğilmektedir.¹⁶ Açıkçası bu mitosta öne çıkan husus; kadın/erkek karşıtlığının başlangıçta silinerek iyi savaşmadan söz edilmesidir. Mitosun en güçlü savaşçılarından biri sayılan Akhilleus, zırhlar içerisindeki rakibinin kadın olduğunu bilmeksizin tüm maharetini göstererek savaşmaktadır. Burada savaşma ya da iyi savaşma erkeğe hasredilmemekte ve her iki cins aynı düzlemde görülmektedir. Artık kadın ver erkek arasında yaratılıştan kaynaklanan “farklılık” ve “ayırım” boyutu değil, “eşitleyicilik” ve “kabullenme” boyutu söz konusudur. Bu bağlamda kadının, kadın kimliğini zırhın arkasında gizlemesinin ve savaşçı olarak erkekle aynı zeminde savaşabilme başarısını göstermesinin, kimliklerin görünmez kılındığında eşitliğin gerçekleştiği anlamına gelip gelmediğini sorgulamak gerekmektedir.

Kanaatimizce kadının cinsiyeti aşikar olarak savaşması, mitosta, Judith Butler’in ifadesi ile *queer* yani garip, tuhaf ve acaip algılanırken, cinsiyetin perdelenmesi ile bu durum normalleşmektedir. Butler’in kuramında *queer*, “*normatif bir alanın dışında kalana, norm olanın ihlâl edilmesine, evrensellik iddiasını taşıyamayacak bir varolana, bütün örnekleri düşünürken başvurmanızın uygunsuz olacağı kötü örneğe, bir özü bünyesinde taşıması bakımından örnek demenin bile şüpheli kaçacağı ya da gayri meşru olacağı o tekil örneğe gönderme yapar.*”¹⁷ Buna göre normal olan ve çoğunluğun norm olarak uzlaştıkları nokta; savaşın erkek cinsiyetinin rezervi altında bulunması nedeniyle Amazon kadınlarının *queer* kalmasıdır. Dolayısıyla Amazon kadınları erkek normlarının işlediği ya da dayatıldığı toplumdaki uzaklaşmakta ve kendi normlarının geçerli olduğu şehirlerini kurmaktadır. Ancak bu mitosta kadının dişil cinsiyetinin gizlenmesi/silinmesi ile “gibi” müteredditliğinin savaş meydanında ortadan kalktığı anlaşılmaktadır. Ne var ki kadının, kadın kimliği ifşa edildiğinde ve perde kaldırıldığında ise erkeğin yöneliminin çabucak değiştiği görülmektedir. Kadın savaşan bir düşman olmaktan çıkarılıp cinsiyeti deşifre edilince, gariptir ki, erkeğin yönelimi kadın bedenine olmaktadır. Daha açık bir ifadeyle kadın bedeni, hep olageldiği üzere, erkek tarafından kendi arzuları doğrultusunda algılanmaktadır. Mevcut durumu yani cansız bir beden olarak duran kraliçeye yönelimi, hareketsiz sadece beden olarak var olan kadının erkek karşısında kadınlık vasfıyla varlık kazanabilmesi şeklinde yorumlamak mümkündür. İşte cinsiyetin gizlenmediği mücadelede kadın, *queer* sayılarak dışlanmakta aksi durumda ise denk olarak savaşmaktadır.

¹⁶ Şefik Can, *Klasik Yunan Mitolojisi*, İstanbul İnkılâp Kitabevi, (trhsz), ss. 303-305; William Hansen, *Classical Mythology, A Guide to the Mythical World of the Greeks and Romans*, s. 85.

¹⁷ Zeynep Direk, “Judith Butler: Toplumsal Cinsiyet ve Bedenin Maddeleşmesi”, *Cinsiyetli Olmak Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar* içinde, der. Zeynep Direk, YKY, I. Baskı, İstanbul, 2007, s. 69.

Her ne kadar kadının cinsiyetini gizleyerek savaşması eşit bir düzlemin oluşmasına imkan verir gibi görünse de, her mücadelenin sonunda mağlup olan tarafın kadın olması ve bunun kader olarak sunulması başka bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Mitosta Herakles'in ordusu karşısında yenilen Amazonlar ve kraliçeleri Hippolyte ile Akhilleus ve Penthesilea arasında yapılan savaşlar bu durumun birer örneğidirler. Adeta kadın savaşçılar, erkek savaşçılar ve bilhassa çok güçlü kahraman savaşçılar karşısında mağlup olmaya mahkumdurlar. Zira kadın, savaş meydanına çıkmakla cinsiyetinin sınırlarından uzaklaşmanın ve bu sınırı ihlal etmenin cezasını ödemektedir. Burada düalist bakış açısının, dünyayı kesin sınırlara bölmeye sayesinde kendi dairesi içinde kalamayanların nasıl geçersizleştirildiği ortaya çıkmaktadır. Bu ise nispeten Platon'un felsefi düşüncesindeki ide ve görüntü ayrımını hatırlatmaktadır.¹⁸ Yani erkek varlığı, gerçek varlıklar olarak idelerde temsil edilirken, kadın varlığı, bu idelere benzemeye çalışan görüntülerdir. Daha açık söylenecek olursa Platon'un, ideler ve görüntüler düalizmine benzer tarzda, Antikçağ Yunan düşüncesinde, kadın ve erkeğin toplumsal cinsiyet sınırlarının açıkça belirlenmesi yüzünden savaşma becerisi de erkeğin iktidar alanında yer almaktadır. İşte bu düalizmin mitostaki bariz bir örneği olan kadın ve erkeğin her yönüyle ayrıştırılması, onlara ait varlık alanlarının sınırlarının çizilmesidir. Ancak savaşçı kadınlar olarak Amazonlar, varlık alanlarının dışına taşmalarıyla güç gösterisinde bulunsalar bile, bu, sonucu zaferle taçlanan geçerli bir durum değildir. Çünkü bu kadınlar kendileri için meşru olmayan bir varlık alanında bulunmaya çalışmakla, başarıyı asla elde edemeyeceklerdir. Yani yenilgi Amazonlar için bir yazgıdır.

Sonuç olarak kadın ve savaş kelimelerinin bir araya getirildiği Amazon ismindeki göstergenin tespiti, "gibi" edatının uyandırdığı tereddütle, karar verilemez bir alanı ortaya çıkardı. Açıkçası Antikçağ Yunan toplumunun savaşan kadınlarla karşılaşmamış olması kültürde ve dolayısıyla da dilde bir boşluk oluşturmuştur. Gerçekten de Antikçağlarda kadının zayıf tabiata sahip olduğu fikrinden hareketle "savaşçı kadın" tasavvuru, neredeyse "uçan at" ya da "yuvarlak kare" iddiaları kadar imkansız kabul edilmek istenmekte ancak "Amazon" öyküleri ile ne varlığı tamamen meşrulaştırılabilmekte ne de yokluğu için gerekli argümanlar oluşturulabilmektedir. Adeta bu düşünce erkek bilincinin yok saymaya hazırlanırken, savaşan kadınların varlığı ile karşılaşıldıkça içsel korkular depresmekte ve otoriteyi kaybetme kaygısı, mitik bir kabusa dönüşmektedir. Böylesi bir gücü kaybetme kaygısının altında yatan neden ise Antikçağ insanı için savaşın, en az kendisi kadar cesur ve iyi savaşçı olan rakibini öldürerek bir insanın elde edebileceği ve adının yüzyıllar boyu anılmasını sağlayacak en büyük erdem

¹⁸ Alfred Weber, *Felsefe Tarihi*, Çeviren: H.Vehbi Eralp, Sosyal Yayınları, V. Baskı, İstanbul, 1993, s. 53, 59.

olan “kahraman”lık vasfının kazanıldığı yer, anlamını ifade etmesidir. Savaşarak yani başka insanların hayatlarını sona erdirerek “kalıcı” olmayı arzulayan erkek bilinci, kendisinde tabii olarak var olan bu fiziksel gücü hırslarını gerçekleştirebilmek adına şiddetin kaynağı haline getirebilmektedir. Dolayısıyla iktidar ve otorite, güç sahibi erkeğe temlik edilmekte ve kadının zayıf tabiatlı olduğu düşüncesi ile bu güce boyun eğmesi beklenmektedir. Fiziksel gücünü şiddet ve savaş için kullanmaktan çekinmeyen erkek, aynı zamanda bu gücün kadında bulunabileceği ve kendisine karşı dönebileceği ihtimalinden ise korkmaktadır. İşte Amazon kadınları mitosu, “otorite sahibi ve kalıcı olmak” gibi iki idealin erkeğin rezervinde tutulmasına ve bunun arka planında yer alan “güç, şiddet ve savaş” metafiziğinin temellerinin atılmasına en güzel örneği teşkil etmektedir. Her ne kadar bu mitosta savaşçı cesur kadınların varlığı inkar edilemese de, kadının savaşma becerisini göstermede erkeğe benzeyebileceği “gibi” edatı ile pekiştirilerek ve yinelenerek anlatılmaktadır. Ne var ki “gibi”nin yapısı, anlamın tekilliğini bozmakta ve ikircikli bir alan oluşturarak, anlamı, “karar verilemezlik” noktasına taşımaktadır. Böylece erkeğin otoritesini güçlendiren, meşrulaştıran ve kendisine iktidarı veren savaşma üstünlüğu iddiası, Amazon mitosunda, “gibi”nin anlam alanında karşılaşılan direnç ile tökezlemektedir. Doğru ve tutarlı bir anlam ise gücü ve otoriteyi tek cinsiyete hasretmeyen ve kadını ötekileştirmeyendir. Yani bizzat “gibi” edatındaki tereddütten de anlaşılacağı üzere, bu konuda kesin ve mutlak olan anlam değil, “karar verilemez” bir anlam mevcuttur.

KAYNAKÇA

- BONNARD, A., **Antik Yunan Uygarlığı**, Çeviren: Kerem Kurtgözü, Cilt: I, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2004.
- CAN, Ş., **Klasik Yunan Mitolojisi**, İstanbul İnkılâp Kitabevi, (trhsz).
- DERRİDA, J., **Çile**, Çeviren: Melih Başaran, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2008.
- DERRİDA, J., **Mahmuzlar, Nietzsche'nin Üslupları**, Çeviren Mehmet Baştürk, Babil Yayınları, İstanbul 2002.
- DİREK, Z., “Judith Butler: Toplumsal Cinsiyet ve Bedenin Maddeleşmesi”, **Cinsiyetli Olmak Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar** içinde, Derleyen: Zeynep Direk, YKY, I. Baskı, İstanbul 2007.
- ERHAT, A., **Mitoloji Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, VIII. Baskı, İstanbul 1999.
- ERKAN, M., “Erkekmerkezcilik” maddesi, **Felsefe Ansiklopedisi**, Editör: Ahmet Cevizci, Cilt: V, Ebabel Yayınları, Ankara 2007.

- GRAVES, R., **The Greek Myths**, Penguin Books, Cilt: I, I. Baskı, Edinburgh, 1955.
- GÜNALAY, Ş., **Tarih I**, Maarif Matbaası, Ankara 1941.
- HANSEN, W., **Classical Mythology, A Guide to the Mythical World of the Greeks and Romans**, Oxford University Press, USA 2004.
- HERODOTOS, **Herodot Tarihi**, Çeviren: Müntekim Ökmen, IV. Bölüm, Türkiye İş Bankası Yayınları, I. Baskı, İstanbul, 2002.
- HOMER, **The Iliad**, trans. E.V. Rieu, Penguin Books, Britain, Book: III, 1954.
- KOVANLIKAYA, A., "Kant'a Göre Cinsiyet Farklılığı", **Cinsiyetli Olmak Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar İçinde**, Derleyen: Zeynep Direk, YKY, I. Baskı, İstanbul 2007.
- NIETZSCHE, F., **Ecce Homo**, Çeviren: İsmet Zeki Eyüboğlu, Say Yayınları, I. Baskı, İstanbul 2003.
- PLATON, **Devlet**, Çeviren: Sebahattin Eyüboğlu-M. Ali Cimboz, İş Bankası Yayınları, III. Baskı, İstanbul, 2001, (455-e).
- VICO, G., **Yeni Bilim**, Çeviren: Sema Önal, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2007.
- WEBER, A., **Felsefe Tarihi**, Çeviren: H.Vehbi Eralp, Sosyal Yayınları, V. Baskı, İstanbul, 1993.